

Превелика је то тема за малу колумну. Притом идеална да се човек свима замери и остане недоречен. А већ сама чињеница да тиме уопште морамо да се бавимо и данас, у лето 2009. говори много сама за себе.

У Србији последњих месеци као да поново, с обновљеним жаром, букти грађански рат између четника и партизана. У почетку нисам схватао колико је то озбиљно и опасно. Мислио сам да је у питању само замајавање јавности и скретање пажње са важнијих ствари. Нисам веровао да је и данас могуће са толико страсти бити старе битке, које су, узгред речено, биле увелико проблематичне и национално штетне и у време када су изворно вођене. Погрешио сам.

Комунистима није било довољно то што су победили, него су по сваку цену – делом и ради вештачке симетрије са усташама у Хрватској – настојали да пораженим противницима налепе и етикету „колаборанта“ и „издајника“. И од те визуре не одустају ни данас, без обзира на прошло време и историјску евиденцију. А сада им ови узвраћају истом мером – да су, заправо, партизани били национални издајници, узурпатори и зликовци који су, између осталог, у јесен 1944. без кривице и без суда побили малтене пола Београда, а пре свега онај његов финији, елитнији и господскији део. Нису у праву ни једни ни други. Али и једни и други из замршеног историјског клупка и метежа 1941-1944. могу напабирчити доста аргумената за покриће својих теза и оптужби на рачун оне друге стране.

Нити је партизански покрет био само херојска епопеја „по шумама и горама наше земље поносне“, нити су четници били само задригли и замазани гибаничари, који базде на ракију и представљају ходајућу опасност за локалне јагањце и снаше. Послератна историографија, а још више наша комунистичка мас-култура са својим поједностављивањима и карикатуралном фигуром „четника“, по свему судећи, добрано су се огрешиле о истину, равногорски покрет и, нарочито, личност генерала Михајловића. Али не значи да ће та неправда бити исправљена ако се сада улоге само замене, а о партизанима почне да се говори („црвена чума“, „шумци“, „бандити“) језиком из окупаторских прогласа и журнала.

А у стварности, била су то два доминантно српска слободарска покрета. Оба антифашистичка и, умало да се заборави – оба про-југословенска. Јер то што се у

кафанским расправама и тучама назива „четници“ и „партизани“ биле су, заправо, „Народноослободилачка војска ЈУГОСЛАВИЈЕ“ и „ЈУГОСЛОВЕНСКА војска у отаџбини“. Иако су се против Немаца званично борили, и једни и други су се од Немаца углавном склањали (четници вероватно мало више), спорадично су са њима шуровали и углавном једни другима радили о глави кад год би им се за то указала прилика.

Парадокс је своје врсте, над којим се треба итекако замислити, што је у оно време то био сукоб две несумњиво родољубиве и патриотске опције. А њихови данашњи и даље љуто завађени потомци су више-мање на линији онога што би, посматрано из визуре њихових идеолошких и физичких очева, махом било квалификовано као „капитуланство“ „колаборација“ и „издаја“.

Биолошки и идеолошки потомци некадашњих партизана, данас углавном концентрисани око ЛДП-а, ЛСВ-а и дела ДС-а, у свом надовезивању на идеолошку прошлост акценат стављају на један увелико испрани и денацификовани „антифашизам“, а мало или нимало на „народноослободилачке“ и слободарске аспекте партизанског покрета. Баш као што и, с друге стране, наводни идеолошки потомци некадашњих четника (СПО, део ДС-а и ДСС-а, поједини „десни“ интелектуалци и удружења) данас потенцирају „антикомунизам“ и „атлантизам“, а мало или нимало се надовезују на слободарску и „комитску“ традицију Драже Михајловића или Војводе Вука.

Наши су историјски лончићи, бојим се, потпуно и готово безнадежно побркани. Као мали, али веома илустративан пример те конфузије могла би послужити недавна свечана академија поводом десет година од НАТО бомбардовања у организацији ДСС-а, у оквиру које је изведен одломак из представе „Генерал Милан Недић“, чији лајтмотив („не може се с прутићем на вола“) делује као преписан из неког ЛДП саопштења. Дакле, десет година агресије на Србију и покушај отпора против најмоћније војне силе коју је свет видео српске патриотске снаге обележавају уметнички снажним и потресним монологом остарелог генерала-колаборанта који критикује „луде, луде Србе“ што су се усудили да устану против надмоћног непријатеља!?

Генерал не штеди ни Тита ни Дражу. Уосталом, из угла Милана Недића и његових савремених заступника и четници и партизани су били у опасној заблуди и, заправо, функционализовани у служби туђих интереса и стране силе – једни Британије, а други СССР-а. И да се не лажемо, има у томе доста истине. Али је истина, такође, да су и историја и морал и национално памћење ипак били на супротној страни од Недићевог „реализма“.

Иако себе махом виде као политичке и духовне наследнике или четника или партизана, постпетооктобарске српске власти, а још више владајућа српска идеологија, највише личе управо на ону недићевску. И зато је својеврстан цинизам што му баш они, сада, скидају слику и избацују име са списка председника српских влада. Није изабран демократски? Био је наметнут споља? Србија је била окупирана и раскомадана? Није одлучивао о најважнијим питањима и није контролисао територију којом је номинално владао? Да, и? Па по тим критеријумима списак српских премијера био би десеткован, а зид у влади Србије са портретима њених првих људи остао би готово сабласно празан.

Нажалост, трагична фигура Милана Недића је наша политичка реалност. Ваља се само надати да неће бити и наша будућност – и много, много радити да то не (п)остане.